

במעגל ביניים

הרי גומר שהיא חטיבה של תכונות ואופי והיא קובעת גורלו, ובאמת אין היא אלא אות, סמל. אך העיקר נראה באותה מסירות אחרונה של הושע לשלפניו ולשלאחריו.

לפניו — בולס השקמים, והוא, הושע, נאבק בו עת רבה:

וַיִּצְרֹב דְּבַר הָאֵל אֶת לִבּוֹ
וְהוּא לֹא יָדַע תַּחַת לֹו יָב,
אֵךְ גַּם לֹא יָדַע מֶה הַדְּבַר —
רִק נָפַל עַל לֵב עֲלָם צֵל,
צֵל-סֵלַע כָּבֵד רָם מִתְקוֹעַ —

לאחריו — חזון בראמוץ אשר איגרתו באה אליה, והוא, הושע, מעמיק בה

וְרָאשׁוֹ נִשְׁעַן עַל שְׁתֵּי כַּפָּיו
וַיִּחַז: אֲרֹצְעִיר, רָם
בְּמִרְחָק עוֹלָה אֵט וּמִתְמַר
וּבְרָאשׁ-צִמְרָתוֹ נִדְלָקָה
כְּכִדּוֹר אֲזִים שֶׁמֶשׁ עוֹלָה.

וכן נגלית לפנינו עמידת הושע כעמידה בין הסלע הכבד והרם — עמוס של פ-
ניה, ובין הארץ הצעיר והרם — ישעיהו של אחריו; עמידת האיש, אשר בכל
נפתוליו הוא נושא ברוב עוז את משא-יעודו, יעוד-הביניים, והוא כהדום לקודמו
וכהדום לבא אחריו. [י"ג טבת תש"ט]

29 100

כ' / ק"ן / חש"ס

שירת הערער

29 ס' - ת"א תש"ט

על יעקב לרנר

[א]

מידת השיכחה, המהלכת בקורות ובנפש, לא כל שהיא משכיחה יפה לו. מה שהיא
מוחקת רצועות-השבילים הצרות ומשיירת פסיה-הכבישים הרחבים, ודאי שאינה
נוהגת על דרך האמת. אין, ואולי גם לא יהיו, כל-ימדיה וכלי-משקל מדוקדקים
למדוד ולשקול את עמל-הנפש, לא לפי פירי, אלא לפי הטורח והמתחות של
גידולו. מעשה התגרים, הממלאים חלונ-ראווה שלהם פירות מלאים, עגולים, הוא
מעשה מועיל ונאה, אולם בסופו אינו אלא מעשה תגרים. על כל פנים ריווח ימים
מועט כעשרים שנה אינו זכאי ליטול לעצמו רשות לנהוג שיכחה וגניזה, כדרך
שנהג במשורר יעקב לרנר ושירתו. היא, שירתו, לא היתה מסילה. היא היתה
שביל, משעול, אבל פילוסוף של השביל הזה עלה במאמצי-נפש רבים ושטחו הצר
והנמשך בשדה-חיים עגום ומצומצם, הוא מידרך ישר ונאמן ביותר. הבה ננסה
לעלות עליו.

אמנם, לא קל לעלות עליו. לא קל, אף כי לא רבה תנובת-השירה הזאת. היא לא
רבה, אך היא מפורזה ביותר. הקורא המצוי, כשיעלה לפניו שמו של המשורר הזה,
יעצום מעט עיניו, כדרך המזכיר לעצמו מה וסופו ימלמל: כן, לרנר, יעקב לרנר,
"פיח-פיח", כמדומה כרך ראשון של "התקופה". לאחר מילמול זה יעלה עוד משהו,
שני שירים, שלושה שירים וחסל; מעט תזכיר לו האנתולוגיה — בשל אשר ברש
ימצא שני שירים, בשל אליהו מייטוס ימצא ארבעה פרקים קטנים מאותו "פיח-
פיח". אם ירצה לדעת יותר מהמה, חובה עליו לחפש אחרי קבצים ומאספים שאין
ידו מעלעלת בהם, חובה עליו לנהיג על עלים בלים. קובץ אין. חסד מעט-זה לא
נעשה עד עתה למשורר ולשירתו. זעיר פה זעיר פה היתה התעוררות למעשה
הכינוס, אולם עצם המעשה לא בא. ויש גם משטחה והיא כמוזכרת חובה, מזכירה
ומזרזת, ולוואי ויימצא עתה הגואל.

במעגל ביניים

על שמעון גינזבורג

[א]

תיאור־ראשיתו, כפי שהוא עולה במסופם מכמה דבריי־עדות, הוא תיאור של עלם שבא, נושא בנפשו ריחו הרענן של כפר־מולדתו, לכרך שעל שפת הים השחור, והתהלך צנוע ונזח, משוח ורך, במחיצה של גדולי־הדור — מנדלי מחבבו וביאליק מקרבו — ומעגלם כבית־מנעמים, שהוא ושירתו שוכנים בו כל ימיו, שכן כתחילתו המשכו: קו ישר, בטוח ומרווח. לאמור, תיאור אדם אשר דרכו הממוזלת עשויה היתה להעלות, ואף העלתה, נעימה של קנאה בלבם ובפיהם של קצת בני גילו ודורו, שהמעגל ההוא נחתם בפניהם, בין משום שאופיים לא מצא נתיבה אליו ובו, בין משום שמהותם המרידתם עליו.

אכן, נראה היה כמי שהמערכה שיחקה לו, אך המתבונן מפנים לה ישאל, לקינאה מה זו עושה. כי ודאי טוב הוא צל האילנות הגדולים. אך צילם זה הוא גם מחסה גם מאפל, ובעיקר הוא עירובם.

במעגל — ביטחה גדולה, סכנה גדולה ממנה.

[ב]

הפזמון את ספרו, ספר השירים והפזמונות (תרצ"א), ביכורי כינוסו הכולל, בולטת לפניו ההקדשה: לחיים נחמן ביאליק, כשם שבולטת לפניו ההגדרה: ספר חיי, ושני פרטים אלה נעשים לו, לקורא, כבני־לוויה על פני כל הדפים. הם כמעוררים אותו לבחון, עד מה ניתן, בכפיפות הגמורה לגדול השירה, למי שבא־בעקביו לכתוב ספר־חיים שיהא באמת שלו. אין הוא, הקורא, יכול שלא לשמוע את ההדים שנתגלגלו, ניבים, תמונות, סמלים. תחילה הוא מתעורר על הניגלות, ודיו בדיגמאות קטנות: הרי "יום סתיו מעונן בא לעולם ללא הור וללא נגור־הות" (עמ' נ"א) כדרך: "כסתיו מעונן בלי נגוהות" ("ביום סתיו"); והרי: "אשמע מה ילאט הרוח נשכחות" (עמ' קל"ג) כדרך: "ואשמע — מה לאט הרוח" ("בשדה"); והרי: "ופליטי קול ומראה בא מרחק חייך"

על שמעון גינזבורג

(עמ' כ"ו) כדרך: "מפליטי קולות אובדים במרחקים" ("רוי לילה"); והרי: "מנוחת חלקה מקול־לה" (עמ' ע"ה) כדרך: "מה צחיתה החלקה ומה מקול־לה" ("המתמיד"), והיא על פי הכתוב: "תקולל חלקתם בארץ" (איוב כ"ד י"ח). ובייחוד הרי: "ושמשות שבע תלה" (עמ' קל"ט) כדרך: "אילו שבע שמשות אל במרום תלית" ("עם פתיחת החלון"); הרי: "לבבי קן אמונה טהורה ומאורת כחש" (עמ' פ"א) כדרך: "זאת לבבי ראיתי והנה הוא מאורת צפעוני וקן הנחש" ("מגילת האש").

הדים אלה ודומיהם ניתן היה לפרשם כיניקו־שממילא, כדרך שהיא מצויה, אם במעט ואם בהרבה, בכל משוררי הדור ושל אחריה, אילולא נסמכו גילויים חיצוניים אלה על גילויים פנימיים יותר. כי שורשי השירה מעורים פה בבסיס משותפת של גידול, מנטאליות, — קרקעה של ווהלין — ובולטים בראשי־מוטיבים משותפים. הרי התפילה על השבת־האבידה הגדולה בחיים, אבידת הילדות; הרי הכיסופים לזיכרם של חיי־אושר שאבדו עם אבידת זמנות נאהבת, האם, המתגלגלת בדיוקנ־אות נאצלים, עד שהאחבה רואה עצמו אסור בקירבה, אם כי הריחוק הוא לו מקור יסורים גדולים. אך הביטוי, שניתן פה לרגשים אלה, ממלט עצמו, בדעת ובהיסח־הדעת, למסגרות־ההבעה של המשורר הגדול שקדם לו, ושעל־כן נשמעים דברים הרבה כהדים, שציליותם המיוחדת היא עצמותם. דומה, תרבות־שירה מתייגעת לומר את שכבר אמר טבע־שירה.

גדול משוררי־הפולנים מעמיד באפוס שלו את וויסקי תוקע בלב היער, ותקיעתו מתפשטת בעבי־חללו ונמשכת גם לאחר שהתוקע המיש מפיו את הקרן: הכל דימו כי וויסקי עודנו מנגן וזו בת־הקול ניגנה.

[ג]

ודאי, לא יחיד היה במשוררי דורו ושל אחריה, אשר בין חומרי החוויה שתססו בנפשם ותבעו שיחרורים בדרך הביטוי ובין הביטוי עצמו עמד מבע־הפורקן השלם של גדול שירתנו, מגלה הארץ החדשה, ושל הפמליה שלו (כלשון המליצה השגורה: שבעה כוכבי לכת) מגלי קצותיה. אך מן המעטים היה שלא בושן באמיתם ולא ניסו להחביאה מאחורי ייחוד המתראה כראשוניות, אם ממשית אם מדומה. ואדרבה, הוא היה כמתגאה בעצם־היותו נושא־הד לקול הניפלה שלא נשמע כמותו דורות הרבה, ודורנו זכה לשומעו כמו אוזניו; והגאוות הזאת היה בה מתודעתם של אבותינו שעשו, איש איש ככוחו, ויהא גם מועט, פירושיהם כעיטורי שוליים של ספרי קודש.

ועדות גדולה לתודעה זו היא כמדומה נסיונו לבוא בסודו של המשורר, בדיוקנו הקדמון, דיוקן הנביא. נסיונו זה הוא יליד הכוונה לכתוב אפוס גדול וחלק, שהוא כמסכת לעצמה, ניתן בפואמה: אהבת הושע (תרצ"ו). הוא הנביא, אשר נודע לנו יותר מאחרים במצע־חיי ופרטיהם (אשתו וילדיו על שמותיהם וטיבם) והמשורר מרחיבם (אהבת ילדות: תרצה), אך בו בולט ביותר מי שחיינו שוב אינם חיינו —